

# СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

**ЄРЕМЕНКО Л. В.**

*кандидат психологічних наук, ст. викладач*

*Таврійський державний агротехнологічний університет*

*м. Мелітополь, Україна*

Полеміка між вченими з приводу визначення соціальних характеристик молоді, критеріїв виділення її в самостійну групу, виявлення її вікових меж має давню історію. Існують різні підходи до вивчення соціально-психологічних особливостей молодих людей: з позицій психології, соціології, фізіології, демографії. Визначення вікових меж молодості, як і рішення багатьох проблем, що відносяться до «молодіжних», досі залишаються предметом наукових дискусій. Соціолог В. В. Бестужев-Лада пише: «...молодь — не тільки і не стільки вікове поняття, скільки соціальне і історичне» [2, с. 28]. До категорії «молодь» в різні історичні часи відносили людей різного віку. І. С. Кон так визначав цей страт суспільства: «Молодь — соціально-демографічна група, що виділяється на основі сукупності вікових характеристик та особливостей соціального положення і обумовлена їхніми соціально-психологічними властивостями. Молодь біологічно універсальна, але її конкретні вікові рамки, її соціальний статус і соціально-психологічні особливості мають соціально-історичну природу і залежать від суспільного ладу, культури та притаманних даному суспільству закономірностей соціалізації» [5, с. 108]. Тут підкреслюється об'єктивна залежність характеристик молоді від особливостей суспільства, в якому вона формується.

Теперішній період розвитку нашої країни характеризується нестабільністю всіх сфер життя суспільства. Відповідно, нестабільне і життя окремої людини. Успішність чи неуспішність життєвого шляху особистості залежить від її власних зусиль, від здатності швидко адаптуватися до мінливих обставин. Це становище наклало відбиток на процес формування молоді як

певного соціального зрізу суспільства, зумовило велику варіативність в особистому ставленні молодих людей до сьогодення, призвело до перегляду молоддю життєвих цінностей, власних принципів. Соціально-економічне становлення постіндустріальної цивілізації на сучасному етапі викликає суспільну потребу в «багатовимірних» творчих особистостях і детермінує корінний перегляд поглядів на природу, суспільство, державу і людини [4, с. 22].

У теперішній час молодь як об'єкт вивчення лідирує серед інших вікових груп. Автори праці «Соціологія молоді» зазначають: «...більше третини всіх соціологічних досліджень, проведених у нашій країні, так чи інакше зачіпають проблеми молоді. Це і не дивно: адже вже давно стало зрозуміло, що суспільство повинно, насамперед, орієнтуватися на молодь, бо за нею майбутнє. У соціальному образі молоді проглядаються риси майбутньої соціальної дійсності країни» [13, с. 14].

Саме в період юності і молодості відбувається переоцінка цінностей, легко утворюються знайомства і налагоджуються дружні зв'язки, створюються сім'ї. Провідною діяльністю стає професійне навчання та/або трудова професійна діяльність. Завдяки активному розвитку зазначених видів діяльності молодь активно засвоює соціальні норми стосунків між людьми, а також сензитивно інтеріоризує професійно-трудова уміння [6]. Цей вік, як зазначає, наприклад, Ю. П. Гуцко, характеризується як «...стійко концептуальна соціалізація, коли виробляються стійкі властивості особистості» [3, с. 34]. Отже, і це дуже важливо, в молодості стабілізуються всі психічні процеси, особистість набуває зрілого характеру [11].

Проте в сучасний період соціально-економічного розвитку суспільства молодь опинилась в умовах ціннісної нестабільності суспільної свідомості. Ігнорування певною частиною молоді системи соціальних цінностей і заборон — це не тільки прояв конфлікту поколінь, але і наслідок кризових явищ у нашій країні — деяка похідна перехідного стану суспільної свідомості. Подібного роду соціально-психологічні колективні стани позначаються поняттям

«аномія». Під аномією розуміються «...різні види порушень у ціннісно-нормативній системі суспільства, такі як ціннісно-нормативний вакуум; низька ступінь впливу соціальних норм на індивіда, неефективність їх впливу як засобу соціальної регуляції поведінки; нестійкість і розпливчастість, а часом і суперечливість нормативних приписів; протиріччя між нормами, що визначають цілі діяльності, та нормами, що регулюють засоби досягнення цих цілей» [11, с. 269]. Аномія породжує цинічне і безвідповідальне ставлення молоді до закону, що детермінує ігнорування вимог суспільної моралі, призводить до зростання злочинності серед молоді, до дезорієнтації у виборі життєвого шляху, до зниження соціального статусу сім'ї, до нехтування моральними цінностями [6, 11].

Сучасній молоді слід не просто перейняти навички та вміння, якими володіють попередні покоління, але і сформувані ті знання, вміння і навички, якими не володіють старші покоління, оскільки докорінні перетворення сучасного суспільства вимагають від підростаючого покоління нових навичок, нових умінь, нових знань. Поряд з цим, сучасний етап соціального розвитку суспільства зрушив у психологічному та діяльнісному планах різні вікові межі в бік більш раннього настання зрілості. Це відбувається за багатьма формальними характеристиками, проте, в той же час парадоксально посилюється соціальний інфантилізм серед юнацтва і молоді [10, 11]. Однак, на відміну від порівняно недавнього минулого, до осіб молодого віку (що тільки закінчили ВНЗ) товариством застосовується термін і підхід «вже дорослі люди». У зв'язку з цим зростає значущість юності і молодості як для індивідуального розвитку, так і для розвитку суспільства в цілому [12]. На сучасному етапі розвитку суспільства традиційні інститути соціалізації молоді — сім'я, школа, молодіжні організації — багато в чому втратили свої позиції. Можна відзначити, наприклад, значне зниження впливу інституту освіти на особистісне формування молодих людей [4].

Значний вплив на сприйняття світу молодими людьми надає їх навколишній соціальний простір (мікро і макросоціум). Сім'я залишається тим

мікросоціумом, де юнаки і дівчата відчувають себе найбільш спокійно і впевнено. З батьками обговорюються життєві перспективи, в тому числі і професійні. Крім того, в юності досягається та кульмінаційна фаза процесу особистісного розвитку, в ході якого взаємодія з батьками формує психіку і поведінку молодої людини таким чином, що готує чи не готує її до життя поза батьківської родини і до створення власної сім'ї. Проте дані досліджень, наприклад, В. Т. Лісовського свідчать про ослаблення впливу сім'ї на формування особистості молодих людей: 68% молодих респондентів і 72% їх батьків говорять про взаємне незрозуміння. При цьому 69% молодих людей не хочуть повторити життєвий шлях своїх батьків [8]. Враховуючи ці факти, можна говорити про кризу виховної функції батьківського покоління, що проявляється в нездатності батьків підготувати своїх дітей до життя у зміненому соціальному середовищі. Порушення спадкоємності поколінь обумовлене тим, що з віком знижується здатність швидко адаптуватися до інновацій, отже, нове засвоюється дорослими повільніше, ніж молоддю [7]. Виникає, як зазначає Д. А. Леонт'єв «...історична невідповідність старшого покоління поточним задачам нового часу» [7, с. 15].

Як зазначають І. С. Кон, М. М. Обозов, А. О. Реан в юнацькому та молодому віці практично повністю долається властива попереднім етапам психоонтогенеза психологічна залежність від дорослих, відбувається ствердження самостійності особистості. Стає значущою насичена комунікація з однолітками, у відносинах з якими, поряд із збереженням колективно-групових форм спілкування, наростає значення індивідуальних контактів і прихильностей [5, 10, 12].

Студентський колектив являє собою, по суті, малу соціальну групу. Г. М. Андреева, Ю. А. Клейберг, Д. Майерс й інші соціальні психологи розглядають малу групу як специфічну соціальну систему, що має свої соціальні ознаки, склад і структуру, групові процеси, соціальні ролі, групові норми та цінності, а також яка застосовує соціальні санкції [1, 6, 9]. З цих позицій можна розглядати студентський колектив як соціально організовану

групу, яка має специфічні форми взаємодії і спілкування: диспути на семінарських заняттях, різноманітна спільна навчальна практика, студентська самодіяльність і т. ін. Студентське співтовариство має власну динаміку розвитку, засновану на системі норм і цінностей, яка надає сильний вплив на кожного члена студентського колективу [13].

Специфіка студентської молоді полягає ще й у тому, що ця соціальна група є як пасивним об'єктом турботи держави, так і активним учасником соціального життя суспільства. З одного боку, студентська молодь виступає в якості об'єкта виховного, культурного і освітнього піклування суспільства, а з іншого — здатна самостійно приймати відповідальні рішення і повноправно брати участь у суспільному житті. Така соціально-психологічна подвійність даної соціальної групи, безсумнівно, впливає і на формування готовності студентів до сімейного життя, впливає на розвиток певного морального комплексу — готовності особистості прийняти на себе нову систему обов'язків стосовно свого шлюбного партнера, майбутніх дітей. [10, 11].

Класична «фаза молодості» між наставанням статевої зрілості і повною соціально-економічною зрілістю тепер змінилася. Молоді люди досягають біологічної і «цивілізаційної» зрілості задовго до того, як набувають економічної незалежності від батьків, соціальної зрілості і психологічної готовності до повноцінного самостійного життя (що включає повну відповідальність за свої вчинки). Вступ у трудове життя «відсувається» у сучасних молодих людей в тому числі й через подовження терміну шкільної та вищої освіти. Постіндустріальне суспільство сприяє ранньому досягання повноліття — перш за все в області споживання, а також в сексуальних відносинах, в той же час, спостерігається «відстрочка» наставання соціально-економічної зрілості, самостійності [4].

Таким чином, можна говорити про те, що на сучасному етапі, через істотні зміни в умовах соціалізації молоді, зростає значущість вивчення цього страту суспільства. Стає важливим виділення чітких соціально-психологічних характеристик молоді як найбільш активної частини суспільства, що переживає

період становлення психосоціальної зрілості, економічної самостійності, етап знаходження свого місця в соціальній структурі суспільства.

Використана література:

1. Андреева Г. М., Социальная психология / Г. М. Андреева. - М.: Аспект Пресс, 2001.- 460 с.
2. Бестужев-Лада И. В., Молодость и зрелость / И. В. Бестужев-Лада. - М.: Наука, 2014.- 224 с.
3. Гущо Ю. П., Введение в энциклопедию здоровья и долголетия / Ю. П. Гущо. - М.: Наука, 2013.- 220 с.
4. Иваненков Е. П., Проблемы социализации современной молодежи / Е. П. Иваненков. - Оренбург: ДИМУР, 2009.- 116 с.
5. Кон И. С., Социология личности / И. С. Кон. - М.: Просвещение, 2007.- 430 с.
6. Клейберг Ю. А., Социальные нормы и отклонения / Ю. А. Клейберг. - М.: Речь, 2007.- 315 с.
7. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие. Опыт многомерной реконструкции / Д. А. Леонтьев // Современный социо-анализ : сб. статей. - М., 2008.- С. 14-17.
8. Лисовский В. Т., Социология молодежи / В.Т. Лисовский. - СПб.: Речь, 1996.- 470 с.
9. Майерс Д., Социальная психология / Дэвид Майерс. - СПб: Питер, 2001. – 752 с.
10. Обозов Н. Н., Возрастная психология: юность и зрелость / Н. Н. Обозов. - СПб: Питер, 2000.- 540 с.
11. Райс Ф., Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс. - СПб.: Питер, 2000. – 564 с.
12. Реан А. А., Психология изучения личности / А. А. Реан. - М.: АСТ, 2009.- 456 с.
13. Социология молодежи / [Волков Ю. Г., Добренев В. И., Кадария Ф. Д., Савченко И. П.]. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2001.- 510 с.